

Slivenice su preplavile naš govor Bestceler, bliznismen, šanksonijer, štrajksisti...

Lingvista Ranko Bugarski, profesor Univerziteta u Beogradu, već dve decenije radi na prikupljanju, analizi i klasifikaciji slivenica (leksičkih blendi), nastalih različitim kombinovanjem delova postojećih reči u novu celinu, koje su nedavno objedinjene u knjizi "Srpske slivenice: monografija sa rečnikom" (Akademska knjiga).

Neven Džodan

Da li je prikupljanje, analizu i klasifikaciju „slivenica“ uslovio samo vaš lingvistički, profesionalni interes za tu pojavu u jeziku ili (i) nešto drugo?

- Samo moje profesionalno interesovanje, kao jedno novije ovaploćenje mog davnašnjeg zanimanja za raznovrsne verbalne eksperimente.

Slivenice su doskora bile neobičajene u srpskom jeziku. Kako su doživele ekspanziju?

- Slivenice i ranije su se povremeno javljale u književnim delima nekih pisaca, ali su tek tokom poslednje dve decenije postepeno preplavile svakodnevni govorni jezik. One su svojevrsan izraz novog vremena, obeleženog modernizacijom i demokratizacijom, te ležernijim ponašanjem uopšte, pa i u razigranom i maštovitom jeziku koji izmiče tradicionalnim stegama, naročito kod mlađih generacija.

Da li kombinovanje delova postojećih reči u novu celinu postoji u ostalim slovenskim jezicima?

- Da. Od slovenskih jezika navešću po jedan primer iz ruskog (pivoniri – pivo+pioniri, pivopije pionirskog uzrasta) i slovenačkog (drečka – drek+vrečka, kesica koju nose vlasnici četvoronožnih ljubimaca). Ima ih i u mnogim drugim jezicima. Ali jezik koji je poslužio kao opšti izvor inspiracije i model je engleski, počev od „posrbljenih“ blendi kao motel (motor+hotel, hotel za motoriste), smog (smoke+fog, mešavina dima i magle) ili branč (breakfast+lunch, obrok koji kombinuje doručak i ručak), pa do strogo domaćih kao dišomor (diša+mišomor, neomiljen direktor škole) ili osiromašeni boranijum (osiromašeni uranijum+boranija, boranija bez mesa).

Možete li da navedete neke primere slivenica koje se vama čine duhovite, efektne ili posebno kreativne?

- Evo samo nekoliko: bestceler (bestseller+celer, najprodavaniji celer na pijaci), taksikardija (taksi+tahikardija, srčani poremećaj izazvan ubrzanim kucanjem taksimetra), Mujaklija (Mujo+Vujaklija, bosanski rečnik stranih reči), fontenegro

(font+Montenegro, font sa novim crnogorskim slovima), bliznismen (blizu+biznismen, poslovni čovek privilegovan bliskošću sa vlastima), šanksonijer (šank+šansonijer, elegantni alkoholičar), bokalni ansambl (bokal+vokalni ansambl, društvanje vinopija u kafani), šlogoped (šlog+logoped, stručnjak za povratak govora posle moždanog udara), nolekul (Nole+molekul, "najmanji sastojak srpskog nacionalnog bića"); ovih dana su aktuelni štrajksisti (štrajk+taksisti, taksisti u štrajku).

Mnogo je novinara, intelektualaca i javnih ličnosti među autorima slivenica koje pobrajate u knjizi. Imate li svog omiljenog sliveničara?

- Ne mogu da izdvojim jednog, ali evo nekih: Teofil Pančić, Svetislav Basara, Olja Bečković, Viktor Ivančić, Zoran Kesić, Dragoljub Ljubčić Mičko... aktuelne TV emisije "24 minuta" i "Pljiž" obiluju novim slivenicama.

Čini se da se umnožavaju velikom brzinom. Da li slivenice menjaju jezik i kako to čine?

- U pravu ste, postoji stalno i rastuće ubrzanje. Pre dvadesetak godina, kad sam počeo da ih registrujem, zabeležio sam prvu stotinu, da bi taj broj u ovoj knjizi narastao na blizu 2.200. Mislim da se trenutno može okvirno računati sa preko 200 novih slivenica godišnje. Po meni nema sumnje da one obogaćuju jezik, pa na njih ne treba gledati s visoka kao na

izvod neozbiljne i kratkoveke verbalne igrarije. Naime, one su rezultat jednog sociolingvistički motivisanog tvorbenog procesa koji svedoči o ranije slabo korišćenim kreativnim mogućnostima našeg-svakodnevnog jezika.

Da li svest o građenju slivenica menja naš odnos prema jeziku? Da li su one možda način da svaki govornik menja jezičku normu ili jezičku praksu?

- Mislim da ga menja na upravo nagovešteni način – osvešćivanjem govornika o stvaralačkim potencijalima jezika i o mogućnosti da svaki pojedinac sopstvenim doprinosom utiče na jezičku praksu. Jezik nije samo dar koji se nasleđuje nego i vrednost u čijem stvaranju i oblikovanju učestvuju govornici iz raznih generacija; time se dugoročno proširuju i granice jezičke norme u gramatici i leksici. Ova knjiga ne pretenduje da bude normativni priručnik, ali nije ni puka zbirka smešnih reči, nego pokušaj da se na nekonvencionalnom jezičkom materijalu istraže takvi mehanizmi.

Mogu li slivenice da se koriste u javnom nastupu? Da li su češće u sferi politike ili kulture?

- Mogu i te kako: knjiga vrvi od slivenica na raznim područjima, od omladinskog žargona, preko medija, reklame i politike, do kulture u najširem smislu, uključujući i nazive ustanova, priredbi i publikacija, što pokazuje da su se one već afirmisale i u formalnijim domenima. Dati su i neki podaci o njihovoj učestalosti prema oblastima, među kojima su politika i kultura podjednako dobro zastupljene.

Da li pojavu slivenica uzrokuju i pospešuju marketing, potreba da se proizvodi reklamiraju što originalnije?

- Da, upravo tako. A i opštije uzev, neobičnim imenovanjem putem slivenica nastoji se privući pažnja potencijalne publike na određene proizvode, usluge i drugo – sve do reklamiranja ili pak izvrgavanja ruglu pojedinih političkih programa i ličnosti.

Slivenice su svojevrsan izraz novog vremena, kaže profesor Ranko Bugarski